

Класифікатори. Класифікація рейкового рухомого складу. Проблеми визначення та застосування кодів продукції

З метою уніфікації технічної, економічної та соціальної інформації у формі, зручній для її автоматизованого оброблення, усунення мовних бар'єрів під час ідентифікації того чи іншого об'єкта, використовують класифікацію. Ведення та формування статистики виробництва, діяльності різних сфер економіки, руху сировини, що необхідно для виготовлення продукції, засобів виробництва, товарів, послуг також неможливе без використання класифікації. Різні товари (продукція, послуги, програмні продукти), які є предметами обігу на внутрішньому та зовнішньому ринках, є також об'єктами класифікації.

Наказом Держстандарту України від 30.12.1997 № 822 в Україні було введено в дію ДК 016-97 [1], з 01.01.2013 набув чинності ДК 016:2010 [2]. Уведення в дію нового класифікатора продукції та послуг ДК 016:2010 завдало чимало проблем для вітчизняних виробників щодо визначення та застосування кодів на продукцію, зокрема на продукцію рейкового рухомого складу. Метою статті є розгляд проблем, пов'язаних із використанням цього класифікатора щодо визначення й застосування кодів продукції для рейкового рухомого складу.

Основні міжнародні статистичні класифікації:

- Міжнародна стандартна галузева класифікація усіх видів економічної діяльності (ISIC);
- Класифікація основних продуктів (CPC);
- Гармонізована система опису й кодування товарів (HS).

Призначеність статистичних класифікаторів (класифікацій) — групувати та систематизувати певну інформацію у стандартний формат, що допомагає визначити подібність об'єктів та дає змогу поширювати та зіставляти значні обсяги інформації.

У міжнародній статистичній практиці для групування та систематизування інформації щодо видів економічної діяльності, товарів зовнішньоекономічної діяльності, продукції та послуг створено класифікації, поєднані у взаємопов'язану систему.

В Україні розроблено аналогічну систему національних класифікацій на виконання Постанови КМУ від 04.05.1993 № 326 [3]. Задля забезпечення мож-

ливості порівнювати статистичні дані, розробляючи національні класифікації, як базові використано похідні європейські класифікації в незмінному виді, а докладність, що враховує національні особливості, виконано на нижчих рівнях класифікації. Такий підхід забезпечив єдину інтерпретацію національних класифікацій з європейськими та стандартизацією термінів, визначень понять і пояснень.

Класифікація має вид системи розподілення певної множини об'єктів на декілька підмножин залежно від їх загальних ознак. Ознакою класифікації є властивість чи характеристика об'єкта класифікації. Об'єктами класифікації можуть бути різні номенклатури — матеріали, товари, послуги тощо. Ці номенклатури потребують опису як їх властивостей, так й ідентифікування окремих представників. Метод класифікації — це сукупність правил і результат розподілу заданої множини об'єктів на підмножини — класифікаційні групи відповідно до ознак подібності або відмінності. Ступінь класифікації — етап класифікації, результатом якого є сукупність класифікаційних угруповань. Множину об'єктів, яку класифікують за певною підставою розподілу — окремої ознаки класифікації або їх сукупності, — поділяють на підмножини.

Розрізняють ієрархічний та фасетний методи класифікації [4]. Ієрархічний метод установлює відношення щодо підпорядкування між різними групами. За цим методом послідовно деталізують якісні властивості об'єктів певних множин: клас, підклас, група, підгрупа, вид тощо. Фасетний метод передбачає розподіл початкової множини об'єктів на підмножини угруповань за незалежними між собою ознаками класифікації — фасетами (набори значень окремої ознаки класифікації, усі фасети взаємно незалежні). Кожен з об'єктів одночасно має класифікаційні ознаки із різних фасетів, а класифікаційні угруповання створюють динамічно, задаючи фасетну формулу — послідовність фасет і значення класифікаційних ознак відібраних фасетів.

Класифікатор — документ, в якому, відповідно до прийнятих ознак класифікації та методів кодування, об'єкти класифікації розподілено на угру-

повання, яким надано коди [5]. Код замінює назву об'єкта та служить засобом його ідентифікації.

Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП) — систематизований перелік класифікаційних угруповань продукції та послуг, кодування яких побудовано за ієрархічним методом класифікації.

Новий ДК 016:2010 [2]:

1. Згармонізовано зі Статистичною класифікацією продукції та послуг за видами діяльності (Statistical classification of Products by Activity (CPA)) редакції 2008 року до рівня підкатегорій, а також з Переліком промислової продукції Європейського Союзу (PRODuCts of the European COMmunity (PRODCOM)) редакції 2008 року на рівні позицій;

2. Узгоджено з ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (КВЕД).

У ДКПП продукція / послуга — це результат окремого виду економічної діяльності відповідно до КВЕД, тобто кожному угрупованню видів економічної діяльності за КВЕД на ієрархічних рівнях «секція — клас» відповідає угруповання (одне чи кілька) продукції, яка є результатом його виконання;

3. Пов'язано з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), що відображено через посилання на відповідні коди УКТЗЕД.

ДКПП призначений забезпечувати вирішення таких завдань:

- виконання комплексу облікових функцій щодо продукції та послуг у межах робіт стосовно державної статистики;
- складання міжгалузевого балансу виробництва і розподілу продукції та послуг відповідно до системи національних рахунків;
- забезпечення функціонування системи оподаткування суб'єктів господарювання;
- проведення зіставлення національних статистичних даних із даними країн ЄС;
- використання кодів продукції та послуг ДКПП із системою перехідних ключів як засіб спілкування під час роботи із міжнародними банками даних в інформаційно-обчислювальних мережах;
- використання кодів продукції та послуг у нормативних документах і сертифікатах відповідності.

Крім цього, ДКПП може бути підставою для галузевих класифікацій (класифікаторів) продукції / послуг. На жаль, під час використання [2] було виявлено неузгодженість тлумачення деяких кодів ДКПП та труднощі в їх практичному застосуванні. На питання присвоєння кодів певному виду продукції для рейкового рухомого складу у достатньо великій кількості випадків немає можливості надати конкретну відповідь. Складно також й визначитися з кодами тієї продукції, якої з будь-яких причин немає в класифікаторі.

Обговорення цих проблем пройшло в кінці минулого року під час зустрічі «за круглим столом» представників понад 50 організацій України, які, зокрема, займаються питаннями стандартизації, органів із сертифікації та технічних комітетів стандартизації. Учасники обговорення висловили чимало зауважень стосовно того, що [2] не відповідає реальній структурі промисловості України, бо не містить кодів на певний перелік продукції. У зв'язку із цим було надано пропозиції щодо розширення класифікатора на підставі десятичного кодування, додаючи 9-у й 10-у цифри для продукції та послуг, які не враховує класифікатор ЄС, як це зробили Російська Федерація, Польща, прибалтійські країни тощо. Для цього необхідно терміново відкоригувати строк одночасної дії класифікаторів [1] і [2] до 31.12.2015.

За цей період спільними зусиллями наукових закладів, технічних комітетів стандартизації, органів із сертифікації та оцінки відповідності, державних підприємств, що входять до сфери управління Мінекономрозвитку України, за підтримки центральних органів виконавчої влади можливе відпрацювання всіх пропозицій для корегування та упровадження у дію [2]. Узагальнені пропозиції з цього питання було направлено на розгляд до Мінекономрозвитку, але офіційної відповіді поки не надходило.

Визначення коду ДКПП — це дуже важливий та відповідальний крок для виробників, бо від правильності прийнятого визначення коду продукції за ДКПП залежить набір вимог для її виробництва. Безпосередньо з цими питаннями стикаються виробники на початку процесу постачання продукції на виробництво, який частіше за все починається з розроблення й затвердження технічних умов (ТУ) [7]. У позначенні ТУ обов'язково мають бути перші три знаки коду ДКПП. З [1] все було більш-менш просто. Чому зараз виникають питання? Тому що за призначенням продукція нібито аналогічна, але за показниками — ні.

ДК 016:2010, який повинен був спростити процес кодування, спричинив тільки труднощі й непорозуміння. У процесі роботи з [2] виявлено такі проблемні питання:

1) у класифікаторі немає такого найменування продукції як «Вагони метрополітену». В такому випадку, який код потрібно присвоювати?

Тоді як у [1] є коди: 35.20.20.350 «Вагони самохідні метрополітену (тяжкі)»; 35.20.20.370 «Вагони самохідні трамвайні й метрополітену (легкі)»; 35.20.32.040 «Вагони метрополітену пасажирські (тяжкі)»; 35.20.32.050 «Вагони трамвайні й метрополітену пасажирські (легкі)»;

2) один код об'єднує декілька видів продукції, немає розмежування за конкретними видами. Наприклад, до коду 30.20.20 «Вагони залізничні або

Приклад порівняння класифікаційних угруповань відповідно до [1, 2]

Класифікаційні угруповання відповідно до [1]		Класифікаційні угруповання відповідно до [2]	
35.2	Локомотиви залізничні, трамвайні та рейковий рухомий склад	30.2	Локомотиви і рухомий склад залізничний
35.20	Локомотиви залізничні, трамвайні та рейковий рухомий склад <i>Цей клас включає:</i> <ul style="list-style-type: none"> • локомотиви та інший рухомий склад, вузли та деталі до них, а також деякі типи колійного устаткування для залізниць та трамвайних колій будь-якого виду (включно вузькоколіїні дороги, монорейкові дороги тощо) • устаткування механічне (включно електромеханічне) сигнальне, убезпечення та керування рухом для всіх видів транспорту (включно устаткування для паркувальних об'єктів) <i>Цей клас не включає:</i> <ul style="list-style-type: none"> • потяги іграшкові (36.50.20) • устаткування, яке не є рухомим складом, спеціально призначене для використання на каруселях чи інших атракціонах (36.63.10) 	30.20	Локомотиви і рухомий склад залізничний
35.20.11	Локомотиви електричні <i>Ця підкатегорія містить:</i> <ul style="list-style-type: none"> • локомотиви залізничні, які працюють від зовнішнього джерела електроенергії: електровози магістральні (вантажні, пасажирські та вантажопасажирські) постійного, змінного та змінно-постійного струму, електровози маневрові, промислові, рудникові; • газотурбовози. <i>Ця підкатегорія не включає:</i> <ul style="list-style-type: none"> • електродвигуни тягові постійного (31.10.10) та змінного (31.10.25) струму (8601.10 за HS/SN) 	30.20.11	Локомотиви залізничні з живленням від зовнішнього джерела електроенергії
35.20.11.000		30.20.11-00.00	Локомотиви залізничні з живленням від зовнішнього джерела електроенергії
35.20.11.030			
35.20.11.050			
35.20.11.070			

трамвайні самохідні, багажні вагони й відкриті платформи, крім транспортних засобів, призначених для ремонту и технічного обслуговування» можна віднести: вагони моторні головні та причіпні, з яких формуються електропотяги й дизель-потяги; автотрици, автодрезини, мотодрезини та аналогічні самохідні засоби; вагони залізничні самохідні тощо, незалежно від джерела енергії; вагони самохідні трамвайні та метрополітену (пасажирські та вантажні); вагони залізничні самохідні технологічні (дозатори, коксогасильні,

скраповози, сталевози, трансфераки, чавуновози, шлаковози тощо); вагони залізничні самохідні електричні (зі швидкістю руху більше 250 км/год — 35.20.20.310 (8603.10a); зі швидкістю руху до 250 км/год — 35.20.20.330 (8603.10b)); вагони самохідні метрополітену (важкі) — 35.20.20.350 (8603.10c); вагони самохідні трамвайні та метрополітену (легкі) — 35.20.20.370 (8603.10d); вагони самохідні залізничні та трамвайні дизельні (пасажирські, багажні, платформи) — 35.20.20.900 (8603.90).

У прикладі наведено різні види продукції, а зазначене класифікаційне розділення за класифікатором [1] є точніше й доцільніше. Приклад порівняння класифікаційних угруповань для рейкового рухомого складу відповідно до [1, 2] наведено у таблиці.

3) нова побудова класифікатора ускладнює проведення закупівель продукції / послуг за умовами тендеру, фактично призводить до збільшення предмета закупівель. А закупівлі за умовами тендера виконують, зазвичай, бюджетні, державні підприємства. Так, відповідно до законодавства України, для визначення предмета закупівлі використовують класифікацію продукції згідно з ДК-016 до п'ятого знака. А наведений вище приклад показує, наскільки різним може бути вибір продукції, яку класифіковано під одним кодом.

Потрібно зазначити, що відповідно до пункту 2.1 розділу II «Порядку визначення предмета закупівлі товарів і послуг» [8], предмет закупівлі товарів і послуг визначає замовник згідно з пунктами 23 і 30 частини першої ст. 1 Закону України «Про здійснення державних закупівель» [9] та на під-

ставі ДКПП [1], за показником п'ятого знака із визначенням у дужках конкретної назви товару і послуги. Таким чином, замовники зможуть керуватися новим класифікатором під час визначення предмета закупівлі товарів / послуг тільки після внесення відповідних змін до [8].

ВИСНОВКИ

1. Класифікатор ДК 016:2010 не в повному обсязі містить найменування продукції, яку виготовляють підприємства України, та відповідно й коди такої продукції.

2. Визначення і присвоєння кодів за ДК 016:2010 — складний процес.

3. Для однозначного використання кодів продукції дуже актуально й доцільно розробити єдиний підхід до визначення і присвоєння кодів продукції для усіх учасників цього процесу: виробників, споживачів, органів з сертифікації та оцінки відповідності, організацій, що займаються стандартизацією у галузі залізничного транспорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний класифікатор продукції та послуг. ДК 016-97. Книги 1—3. — [Замінений на ДК 016:2010]. — К.: Держстандарт України, 1998.
2. Державний класифікатор продукції та послуг. ДК 016:2010. Книги 1, 2. — [Чинний від 2012-01-01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2011.
3. Постанова КМУ «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики» від 04.05.1993 р. № 326 // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/326-93>
4. Субботин А.Л. Классификация / РАН. Ин-т философии. — М.: ИФ РАН, 2001. — 353 с.
5. Національна стандартизація. Основні положення. ДСТУ 1.0:2003. — [Чинний від 2003-07-01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2003. — 29 с.
6. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять. ДСТУ 1.1:2001. — [Чинний від 2001-07-01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2001. — 42 с.
7. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначення технічних умов. ДСТУ 1.3:2004. — [Чинний від 2005-01-01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2004. — 20 с.
8. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі» від 26.07.2010 № 921, зареєстр. у Мін'юсті України 06.08.2010 р. за № 623/17918 // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0623-10>
9. Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р. № 2289-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2289-17>
10. Новая философская энциклопедия: У 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ-научн. фонд; Научно-ред. совет: предс. В.С.Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А.П. Огурцов. — Т. 2. — М.: Мысль, 2001. — 634 с.
11. Класифікатор ДК 016:2010 — в дію. // Офіційний сайт Юридичне агентство «Альянс», 2013. — Режим доступу: <http://www.tvoiprava.com.ua>
12. Науково-практичний семінар «Національний класифікатор ДК 016:2010 «Державний класифікатор продукції та послуг». Практичне застосування. Проблеми та шляхи їх вирішення // Офіційний сайт ДП «УкрНДНЦ». — Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua> ■

Ж. Семко, інженер I категорії лабораторії проблем стандартизації та сертифікації ДП «Український науково-дослідний інститут вагобудування», м. Кременчук
С. Тихонова, начальник сектору науково-дослідного відділу стандартизації у сфері енергетики, електронних та інформаційних технологій і метрології НДІ стандартизації ДП «УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ